

# Prikpil of prenatale aanpak: pleidooi voor een minimumstandaard

Citation for published version (APA):

Willems, J. C. M. (2011). Prikpil of prenatale aanpak: pleidooi voor een minimumstandaard. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 161-163.

## Document status and date:

Published: 01/01/2011

## Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

## Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

## General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

[www.umlib.nl/taverne-license](http://www.umlib.nl/taverne-license)

## Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

[repository@maastrichtuniversity.nl](mailto:repository@maastrichtuniversity.nl)

providing details and we will investigate your claim.

# PRIKPIL OF PRENATALE AANPAK: PLEIDOOI VOOR EEN MINIMUMSTANDAARD

[Verschenen in *FJR – Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2011, pp. 161-163]

**Jan CM Willems<sup>1</sup>**

*Ethisch en mensenrechtelijk gezien gaat een voorstel voor een minimumstandaard voor opvoeders wellicht minder ver dan een voorstel voor een verplichte prikpil. Als dat juist is, is het eerste voorstel niet minder realistisch en dus in principe politiek beter haalbaar dan het tweede. Dat hangt dan wel of van het debat dat althans over het eerste voorstel nog moet beginnen. Onderstaand pleidooi bedoelt daarvoor een eerste aanzet te geven.*

Jeugdrechthoogleraar en kinderrechtser Paul Vlaardingebroek en jeugdzorgbestuurder (en oud-staatssecretaris jeugdbeleid) Ella Kalsbeek bepleitten onlangs tientallen kinderen te helpen door ze niet geboren te laten worden (zie *Trouw* 7 februari 2011, ‘Hoogleraar: Maak prikpil verplicht voor structureel falende moeders’).<sup>2</sup> Ik zou

– daarnaast – willen bepleiten tienduizenden kinderen in Nederland te helpen door te zorgen voor competente opvoeders aan hun wieg. Opvoeders die sensitief genoeg zijn, en voldoende gefaciliteerd, om een veilige gehechtheidsrelatie met hun (biologische of adoptief-)baby op te kunnen bouwen. Er falen moeders. En er falen vaders. Maar qua structureel falen is er iets anders aan de hand.

Laten we vooraf twee dingen afspreken. Eén: We zullen niet spreken van structureel falende moeders, of vaders, maar constructief nadenken en handelen vanuit het recht van pasgeborenen op minimaal competente opvoeders aan hun wieg. In het licht van onze huidige kennis over vroege kindontwikkeling en de levenslange gevolgen van vroegkinderlijke traumatisering<sup>3</sup> kan dat recht worden afgeleid uit artikel 3 EVRM (vrijwaring van onmenselijke be-

---

<sup>1</sup> Dr Jan CM Willems is onderzoeker kinderrechten, kindermishandeling en structurele preventie aan de Universiteit Maastricht (en oud-hoogleraar rechten van het kind aan de VU).

<sup>2</sup> Zie ook de initiatiefnota Onverantwoord ouderschap (Tweede Kamer 2009-2010, 32405, nr. 2) van (inmiddels oud-)kamerlid Marjo van Dijken (PvdA), ingediend op 10 juni 2010 (te vinden onder de link <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32405-2.html>). Een hoorzitting van de (voortouw-)

---

commissie VWS hierover vond plaats op 10 maart 2011; *Trouw* van 11 maart 2011 berichtte hierover onder de kop ‘De verplichte prikpil is er nog lang niet.’

<sup>3</sup> Voor uitgebreide informatie en documentatie daarover zie Jan CM Willems (ed.), *Children’s Rights and Human Development: A Multidisciplinary Reader*, Maastricht Series in Human Rights, Antwerp–Oxford–Portland: Intersentia, 2010 ([ww.intersentia.be/searchdetail.aspx?bookid=101461](http://ww.intersentia.be/searchdetail.aspx?bookid=101461)).

handeling),<sup>4</sup> mede in het licht van artikel 19 VRK en het daarover onlangs uitgebrachte Algemeen Commentaar van het Comité inzake de Rechten van het Kind (vrijwaring van alle vormen van geweld in de opvoeding en verzorging).<sup>5</sup> In de wet wordt vastgelegd aan welke minimeisen aanstaande opvoeders moeten voldoen willen zij na de geboorte van hun kind opvoeder van dat kind worden. Voldoen zij daar niet aan, dan wordt prenataal met hen overlegd wie in hun familiekring opvoeder van hun kind wordt, of wordt prenataal adoptie geregeld. Desnoods wordt prenataal een maatregel van kindbescherming genomen.

---

<sup>4</sup> Voor een soortgelijke redenering zie James G. Dwyer, 'A Constitutional Birthright: The State, Parentage, and the Rights of Newborn Persons,' *UCLA Law Review* 2009 (Issue 56:4), pp. 755-835 (<http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=facpubs>).

<sup>5</sup> Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 13 (2011), Article 19: The right of the child to freedom from all forms of violence (te vinden op [www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm](http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm)). Daarnaast kunnen artikel 3 lid 2 en artikel 6 lid 2 VRK tezamen gelezen worden als rechtsplicht van de staat de overlevings- en ontwikkelingskansen van het kind niet alleen te bevorderen maar tevens op een minimaal niveau te verzekeren. Dit lijkt niet anders mogelijk dan door het waarborgen van minimale startkansen voor elke pasgeborene op basis van een minimale standaard voor ouderschapscompetentie, met andere woorden door – als *ultimum remedium* – prenataal geregelde 'substitutie' van absoluut incompetente ouders door competente pleeg- of adoptieouders (bij voorkeur binnen de familie van het kind). Zonder deze substitutie kan er geen sprake zijn van een op vrijwaring van onmenselijke behandeling gestoelde constitutionele 'Trias pedagogica' van staat, ouders/opvoeders en kind, zoals deze besloten ligt in artikel 3 lid 2 VRK (mede in verband met artikel 3 EVRM c.q. artikel 37 VRK).

Twee: We zien onbevangen onder ogen dat, zolang we een dergelijke minimumstandaard voor opvoeders – en een daaraan gekoppeld systeem van ouderschapsfacilitering, educatie en steun – niet hebben in dit land, we met zijn allen verantwoordelijk zijn voor een structureel falend systeem van jeugdzorg en kindbescherming.<sup>6</sup> Dit systeem is namelijk gedoemd te falen zolang we het uitsluitend gooien over de boeg van de professionalisering, zoals onlangs weer [gebeurde door] de Onderzoeksraad voor Veiligheid in zijn rapport *Over de fysieke veiligheid van het jonge kind* (januari 2011),<sup>7</sup> en we het niet tegelijk gooien over de boeg van de ouderschapsversterking. We moeten niet alleen – veel beter – dweilen, maar ook de kraan dichtdraaien.<sup>8</sup>

Uitgangspunt is dus (een debat over) een minimumstandaard voor competent opvoe-

---

<sup>6</sup> Zie in dit verband James G. Dwyer, 'The Child Protection Pretense: States' Continued Consignment of Newborn Babies to Unfit Parents,' *Minnesota Law Review* 2008 (Issue 93:2), pp. 407-492 (<http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1032&context=facpubs>).

<sup>7</sup> Onderzoeksraad voor Veiligheid (voorzitter Pieter van Vollenhoven), *Over de fysieke veiligheid van het jonge kind; Themastudie: voorvallen van kindermishandeling met fatale of bijna fatale afloop*, Den Haag, januari 2011 ([www.onderzoeksraad.nl/docs/rapporten/Rapport\\_Kindveiligheid\\_web.pdf](http://www.onderzoeksraad.nl/docs/rapporten/Rapport_Kindveiligheid_web.pdf)).

<sup>8</sup> Zie ook Jan CM Willems, Voorwoord, in: *Eindrapport Stuurgroep Aanpak Kindermishandeling*, bijlage bij kamerstuk 31839 nr. 80 (Beleidsreactie rapporten Onderzoeksraad voor Veiligheid en Inspectie Jeugdzorg, Brief van de staatssecretarissen van Veiligheid en Justitie, F. Teeven, en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, M.L.L.E. Veldhuijzen van Zanten-Hyllner), 31 januari 2011 (te vinden op <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-98920.html>).

den, die onderdeel is van het kinderrechtsonderwijs dat op de basisschool hoort te beginnen (jong geleerd is oud gedaan). De minimumstandaard maakt integraal onderdeel uit van burgerschapsvorming op school, maar – mettertijd – ook van inburgering en volwasseneneducatie. Binnen een generatie (met goede publiekscampagnes kan dat wellicht al binnen enkele jaren) hoort iedereen met een kinderwens te weten wat minimaal onder de ouderlijke verantwoordelijkheden in de wet wordt verstaan. Nu bevat de wet een vijftal globale criteria voor ouders:

Artikel 247 Boek 1 Burgerlijk Wetboek (1:247 BW) – 1. Het ouderlijk gezag omvat de plicht en het recht van de ouder zijn minderjarig kind te verzorgen en op te voeden.

– 2. Onder verzorging en opvoeding worden mede verstaan [a] de zorg en de verantwoordelijkheid voor [b] het geestelijk en lichamelijk welzijn en [c] de veiligheid van het kind alsmede [d] het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. In de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders [e] geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toe.

De laatste zin (ook wel het verbod op de ‘pedagogische tik’ genoemd) is in 2007 toegevoegd om een einde te maken aan het ouderlijk tuchtigingsrecht, dat is het recht van de opvoeder zijn of haar kind met ‘redelijk’ geweld – door slaan of vernederen – te disciplineren.<sup>9</sup> Tegelijk heeft de

wetgever hiermee voor de overheid de morele verplichting (zo al niet de rechtsplicht) in het leven geroepen zorg te dragen voor voorbereiding en toerusting van ouders met betrekking tot positief opvoeden, dat is consistent opvoeden zonder slaan en vernederen. Of, in de ruimere omschrijving van de Raad van Europa (aanbeveling Comité van Ministers 2006/19): “Positief opvoeden verwijst naar ouderlijk gedrag dat is gebaseerd op het belang van het kind; dat zorgzaam is en niet-gewelddadig; dat de eigenwaarde van het kind bevordert en dat zowel waardering als leiding omvat, met inbegrip van het stellen van grenzen, om de volledige ontplooiing van het kind mogelijk te maken.”<sup>10</sup>

In combinatie met deze omschrijving van de Raad van Europa is ons artikel 1:247 BW helemaal bij de tijd. Echter, over wie bevoegd zijn tot het ouderlijk gezag, zegt de wet dit:

Artikel 246 Boek 1 Burgerlijk Wetboek (1:246 BW) – Onbevoegd tot het gezag zijn minderjarigen, zij die onder curatele zijn gesteld, en zij wier geestvermogens zodanig zijn gestoord dat zij in de onmogelijkheid verkeren het gezag uit te oefenen, tenzij de stoornis van tijdelijke aard is.

---

te leveren aan het voorkomen van het gebruik van geestelijk of lichamelijk geweld jegens of van enige andere vernederende behandeling van kinderen in de verzorging en opvoeding, *Staatsblad* 2007, 145.

<sup>10</sup> Recommendation (2006)19 of the Committee of Ministers to [Council of Europe] member states on policy to support positive parenting, Appendix, par. 1: Definitions (<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1073507&Site=CM>).

---

<sup>9</sup> Wet van 8 maart 2007 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek teneinde een bijdrage

Deze laatste bepaling is niet meer van deze tijd. Om recht te doen zowel aan het bepaalde in artikel 1:247 BW als aan het recht van pasgeborenen op competente opvoeders aan de wieg, zou artikel 1:246 BW moeten worden vervangen door een bepaling met de volgende inhoud of strekking:<sup>11</sup>

Nieuw artikel 246 Boek 1 Burgerlijk Wetboek – Bevoegd tot het gezag zijn zij die vanaf de conceptie doch uiterlijk bij de geboorte van hun kind:

- a.) beschikken over basiskennis omtrent zwangerschapsgezondheid, babyzorg, voeding en opvoeding, blijkend uit schoolvak of cursus;
- b.) in geval van eerdere veroordelingen of maatregelen wegens (‘huiselijk’) geweld, kindermisbruik, verwaarlozing of mishandeling een succesvolle behandeling hebben ondergaan;
- c.) blijkens een medisch of psychiatrisch attest niet verslaafd zijn aan alcohol, nicotine of andere schadelijke drugs of lijden

---

<sup>11</sup> Het betreft hier een voorbeeld om de gedachten te bepalen, ontleend aan Mark C. Vopat, ‘Parent Licensing and the Protection of Children,’ in: Samantha Brennan and Robert Noggle (eds.), *Taking Responsibility for Children*, Waterloo, Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press, 2007, pp. 73-96, op p. 84. Voor een ander (minder ver gaand) voorstel zie Wisconsin Cares, Inc., *The Right of Newborn Babies: An Opportunity to Succeed in Life (Is a newborn baby a person or property?); A proposal for affirming parental rights by a parenthood pledge*, handout Jack Westman, ‘Preventing child abuse and neglect by the certification of parenthood,’ APHA presentation Denver, 8 November 2010 (<http://apha.confex.com/apha/138am/webprogram/Paper217562.html>, Handout). Zie voor meer informatie en documentatie ook <http://jackwestman.com> en [www.wisconsincares.net](http://www.wisconsincares.net).

aan psychiatrische aandoeningen die een ernstige bedreiging vormen voor de totstandkoming van een veilige gehechtheidsrelatie met hun baby;

d.) over een basisinkomen uit werk of uitkering beschikken, en over adequaat onderdak voor de verzorging van een baby;

e.) bereid en in staat zijn tot het afleggen van een opvoedingsbelofte de rechten van hun kind te beschermen en er altijd voor het kind te zijn, hoe zijn of haar partnerrelatie zich ook moge ontwikkelen.<sup>12</sup>

Dit nieuwe artikel kan aangevuld worden met bepalingen die richtlijnen bevatten hoe vanaf de kinderwens of de zwangerschap toegewerkt wordt naar het voldoen aan de genoemde criteria. Alsook bepalingen die, als de minimumstandaard niet is gehaald, regelen hoe direct na de geboorte in vervangende opvoeding kan worden voorzien, in of buiten de familiekring, alsmede in begeleiding van de ouders in hun rol als ouders-niet-opvoeders van hun kind.

Van de (naar schatting<sup>13</sup>) 95 tot 99 procent van de opvoeders die aan de minimumstandaard voldoen, of met enige steun zul-

---

<sup>12</sup> Zie over deze laatste voorwaarde ook Hans Van Crombrugge, Wouter Vandenhole, Jan CM Willems (red.), *Gedeelde pedagogische verantwoordelijkheid? De opvoedingsbelofte in het licht van de rechten van de mens en de rechten van het kind*, Brussel: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, 2007.

<sup>13</sup> Deze schatting is gebaseerd op onderzoeksgegevens omtrent de omvang van (ernstige) kindermishandeling in Nederland: M.H. van IJzendoorn e.a. (2007), *Kindermishandeling in Nederland anno 2005: De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen* (te vinden op [www.leidenattachmentresearchprogram.eu](http://www.leidenattachmentresearchprogram.eu)).

len kunnen voldoen, zal een deel nadere ondersteuning of begeleiding behoeven, maar alle ouders zullen aanspraak maken op alle steun en zorg die de maatschappij

hun kan bieden bij de uitoefening van hun onschatbaar belangrijke verantwoordelijkheden. Laat dat onze derde en laatste afspraak zijn.